

tot het waarachtige Geestesrijk, waarvoor het menselijke kultuurrijk slechts de voorloopige voorafschaduw is, het Geestesrijk, dat niet iets toekomstigs is maar het eeuwige Heden.

„Aldus gaat”, gelijk Bierens de Haan zijn boek besluit, „in de Idee alles ten gronde. Dit is waarlijk ten gronde gaan; tot den grond en tot het Universum.

In het Goddelijk zelfbewustzijn is de wereld niets dan Zijn eeuwige spiegeling. In God is alles goddelijk en in God is alles zichzelf. In God is het werelddrama opgelost en staat het leven in de verëeniging”.

We volstonen ditmaal met een beknopte weergave van de hoofdmomenten van Bierens de Haan's wijsgeerige levensbeschouwing.

In een volgend artikel hopen we naar aanleiding hiervan eenige critische opmerkingen te maken.

G. BRILLENBURG WURTH.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Het wezensverschil van man en vrouw.

I.

In onzen tijd begint in steeds breder kring het besef te ontwaken, dat in de verhouding der sexen ten opzichte van elkaar, als ook ten opzichte van het openbare leven, een toestand is ingetreden, die dringend om verandering vraagt.

Het wezensverschil van man en vrouw wordt wel theoretisch meer aanvaard dan in den tijd, die achter ons ligt. Vooral de 19e eeuw heeft in haar eentonig monisme er wel bewust naar gestreefd het wezensverschil der sexen op te heffen. En nu keeren wij weliswaar den rug toe aan dat eenvormig monisme der vorige eeuw dat de vrouw als een onontwikkelde man of ook den man als een meer ontwikkelde vrouw aanzag. Maar we zijn nog niet zoover dat met het wezensverschil van man en vrouw gerekend wordt in de praktijk van het sociale leven. Het lijkt er niet op!

Het dogmatisch Feminisme is star en onbewogen, en zoekt opzettelijk naar een directe beïnvloeding van het maatschappelijk leven door de vrouw, niet naar een indirecte beïnvloeding. Dit blijkt al heel duidelijk uit de artikelen door Mevrouw Aletha Jacobs in 1928 geschreven in het orgaan der Staatsburgeressen. Zij handelt daar over de samenleving van enkele landbouwgroepen in Palestina, waar men er naar streeft om zuiver communistisch te leven. En zij deelt mede hoe in die gemeenschappen voor de vrouw gelegenheid bestaat om tegelijk moeder te zijn en toch ook een sociale taak te vervullen.

Kort vóór en na de geboorte van het kind leeft de vrouw als moeder, maar zoodra het kind niet meer gespeend behoeft te worden, kan het kind aan een verpleegster en onderwijzend personeel worden overgegeven, en zijn de vrouwen — blijkbaar tot hun groote vreugde en tot vreugde van de schrijfster dezer artikelen — weer in staat hun werkkring buitenshuis op te vatten. Dergelijke verhandelingen zijn, dunkt mij, een sprekend bewijs voor de minachting van het gezinsleven en openbaren dus een poging tot directe beïnvloeding van het maatschappelijk leven door de vrouw, en niet zooals het naar Christelijke opvatting behoort, een indirecte beïnvloeding! Toch zou deze laatste alleen de juiste zijn, naar de zielsgesteldheid van man en vrouw: de man leeft direct, de vrouw indirect!

Bovendien is de erkenning van het wezensverschil van man en vrouw in onzen tijd, indien zij ten minste bestaat, nog uiterst gebrekkig. Het verschil is eigenlijk niet anders, dan een verschil in bouw en functie der voortplantingsorganen, zoo roept een bekend Duitsch litterator en duizenden roepen hem dat na. Zulk een zeggen is kenmerkend voor de groote oppervlakkigheid en quasi-wetenschappelijkheid van onzen z.g. democratischen tijd! En wij moeten er helaas op laten volgen dat de uiting der vrouw in het publieke leven, van een dergelijke theoretische uitspraak, in sommige kringen althans, weinig verschilt! Het gaat er natuurlijk niet om of de vrouw beslist niet eens mag rooken of dat ze dat wel mag, het is niet gemakkelijk een sluitend betoog op te stellen waarom de vrouw zich niet van de schoonheid van haar lange haar moet ontdoen, maar waar het wél omgaat is dit: onze totale uiterlijkheid moet uitdrukking zijn van onze diepste innerlijkheid! En de uiterlijkheid der vrouw in onzen tijd wijst er op, dat de moderne vrouw niet langs eigen wegen haar weg zoekt, overeenkomstig haar eigen aanleg en natuur, maar dat ze geen hooger doel schijnt te kennen dan een algeheele gelijkheid aan den man. Naar onze opvatting heeft de vrouw nog altijd een bijzondere distinctie, wij zien in haar het leven bewaard en dat zoowel in lichamelijke opzicht als ook in geestelijk opzicht, waar het onze hoogste ideële geestelijke en zedelijke goederen betreft. De waardeering die wij bezitten voor de vrouw heeft altijd iets van de bijzondere liefdevolle waardeering die wij hebben voor onze moeder, die ons met opoffering van zichzelf heeft grootgebracht en opgevoed. Ik denk hierbij aan dat schoone woord van Carl Ludwig Schleich: „Die Verehrung des Mannes angesichts der Frau rührt daher, dass in ihrem Leib die Unsterblichkeit schlummert”.

Het valt niet te ontkennen, in onzen tijd is de vrouw er zelf schuld aan dat dit besef van haar Goddelijke bestemming en innerlijkheid minder wordt gevoeld. En dit onchristelijke streven heeft een zeer sterken invloed op het zedelijk leven der

mensheid; in zijn consequenties doorgevoerd is dat een der grootste degeneratieve factoren waarin onze cultuur dreigt te verzinken indien God het niet verhoedt!

Het geslachtsverschil bij den mensch is trouwens volstrekt niet beperkt tot de eigenlijke geslachtsorganen, maar uit zich in tal van geestelijke en lichamelijke kenmerken. Met Dr Wijnaendts Francken kan men het heel goed zóó zeggen: De sexualiteit strekt zich door het gansche organisme uit! Het wezensverschil van man en vrouw openbaart zich zoowel geestelijk als lichamenlijk. En toch ofschoon de lichamelijke verschillen niet ontkend kunnen worden, verheffen zich telkens weer stemmen, die de geestelijke of zielsverschillen niet aanvaarden. Volstrekt niet steekhoudend is het argument dat de geestelijke verschillen moeilijk streng uit elkaar zijn te houden. Dat geldt van de lichamelijke verschillen even goed. De natuur openbaart in zijn Goddelijke organisatie overal van die fluctueerende overgangen, waarbij niettemin het essentiële verschil sprekend blijft. Dat geldt toch immers ook van alle levende natuur; juist hij die een diepere studie maakt van het leven komt zooals Dr Hirsch zoo schoon opmerkt telkens op zeer bepaalde wijze tot de problemen van ziel en lichaam, van deel en geheel, van individu en gemeenschap, van relatief en absoluut! Want, zoo gaat hij voort, een geheel kennen wij in het beleven van onze eigen ziel. Maar door het bestudeeren der organismen leeren wij andere mogelijkheden van organisatie kennen, op een ander plan, met andere middelen, alle levend in een zelfde wereld. Welnu, wanneer wij onderzoeken, kunnen wij van een bepaald organisme slechts de veelheid leeren kennen; de synthese kan slechts binnen in ons worden ervaren. En al zijn de wezensverschillen soms maar relatief, het wezensverschil is absoluut!

Met allen overgang, met alle minder sprekend onderscheid, kennen wij dan ook het uitgesproken manlijk en vrouwelijk type, lichamenlijk en geestelijk, wat het kind alreede weet te onderscheiden! Wat direct aan ieder opvalt is dit, dat de man grooter is dan de vrouw, de man heeft sterker spieren en breder schouders, haardgroei en een diepere stem; de vrouw is kleiner en sierlijker, heeft bredere heupen, een glad gezicht, van nature langer hoofdhaar en een meer kinderlijke stem. De vrouw is vetrijker dan de man, en heeft dienovereenkomstig meer afgeronde lichaamsvormen; haar borsten zijn sterk ontwikkeld. Bij deze direct opvallende lichamenlijke verschillen zijn er natuurlijk veel meer te noemen. Zoo is b.v. het aantal roode bloedlichaampjes van den man grooter dan van de vrouw. De beenen der vrouw zijn relatief korter, zij heeft een anderen bekkenvorm, met name een wijderen bekkenuitgang. Het voorhoofd van de vrouw is steiler, de man heeft een zwaarder onderkaak. De ruggemergsholte is in verhouding tot de schedelholte bij de vrouw volumineuzer

dan die van Jeruzalems belegering en inneming door de Chaldeëen. Dat deze een dag zonder weerga heet, een dag „dat zijns gelijke niet geweest is”, is daartegen geen bezwaar: want zulk een uitdrukking kan gebruikt worden van iederen dag van bizonderen rampspoed, om het vreeselijke daarvan, dat door hen die dien meemaken als het ergste wordt gevoeld dat ze ooit hebben beleefd, duidelijk te doen uitkomen. Zoo zeggen wij, als we eens bizonder hevige pijn hebben: ik heb nog nooit zoo'n pijn gehad. En wanneer dan de naam Jakob gebezigd wordt, is daaronder dus eigenlijk Juda te verstaan. Ook dit behoeft ons niet te bevreemden. Bij Jeremia wordt Juda meermalen met den naam Israël genoemd, omdat na den ondergang van het rijk der Tien Stammen het geheele volk als het ware in dien éénen overgeleven stam was saamgetrokken, zie b.v. Jer. 5:15. Op dezelfde wijze kan Juda hier Jakob heeten.

Maar het is ons natuurlijk niet allereerst om de oordeelsaankondiging te doen, al konden we de bespreking daarvan niet achterwege laten, wijl we anders de heilstoezegging niet recht zouden kunnen verstaan. Om die heilstoezegging zelve is het ons echter vooral te doen. In het slot van vs 7 wordt geprofeteerd dat Jakob daaruit, d.i. uit die benauwdheid, zal verlost worden. Waarin die verlossing bestaat, blijkt uit de woorden van vs 8: „want het zal te dien dage (d.i. dus ten dage der verlossing) geschieden, spreekt de Heere der heerschen, dat Ik zijn juk (liever: het juk) van uwen hals verbreken en uwe banden (of: hun hals en hun banden) verscheuren zal; en vreemden zullen zich niet meer van hem doen dienen”. Geprofeteerd wordt vrijmaking van het juk der vreemde dienstbaarheid, verlossing van de onderworpenheid aan een vreemd volk. Het gaat hier dus over den terugkeer uit de Babylonische ballingschap, over de vrijmaking van het juk der Chaldeesche wereldmonarchie, waaronder Juda volgens het voorafgaande op zoo vreeselijke wijze zou worden geknecht.

Doch nu volgt in vs 9: „maar zij zullen dienen den Heere hunnen God en hunnen koning David, dien Ik hun verwekken zal”. Het komt er hier vooral op aan, wat wij onder „hunnen koning David” hebben te verstaan. Bij onze bespreking van

dan bij de iets langer niet noem

Deze lic gript, ter wisseling moet dan tiele vers de werkin bijnier onz functie bij hier niet ee baar quali

Al geeft ons een v positie de dege der de a-relig naar gelij deeren.

Ik mag over het houdt. Ha stilstand, wellicht on voor den trouwde k langdurige te verklare voor even ons nog e de vrouwe de manne en oneerl Frau ist w wenegen A om ook va kunde van ven. Het dus groote man is oc maliteiten krankzinni meer ontw handigheid

Wie iets stuk van deze aloude tuur duide

Hier ligt duidelijk z leven der in lichame voornamen ons-geslac het culture brengen, d heid van kelijke beo der natuu levendigen

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Het Chillasme en het Oude Testament.

XX.

Jeremia: de aankondiging van Israëls herstel in hfdst. 30-33.

We bespraken tot hertoe enkele verspreide voorzeggingen omtrent Israël's herstel die bij den profeet Jeremia te vinden zijn; maar in de hoofdstukken 30-33 treffen we eene verzameling van uitspraken aan, die uitsluitend op dit onderwerp betrekking hebben.

Deze verzameling is aldus tot stand gekomen, dat de profeet op Goddelijk bevel al zijne profetieën over het herstel van Israël en Juda heeft te boek gesteld (vgl. Jer. 30:2, 3). Deze teboekstelling omvat klaarblijkelijk de beide hoofdstukken 30 en 31; en heeft waarschijnlijk aanvankelijk een afzonderlijke rol gevormd, waaraan later de hoofdstukken 32 en 33, een tweetal heilsopenbaringen uit een nauwkeurig aangeduiden tijd, n.l. het tiende jaar van koning Zedekia (Jer. 32:1, vgl. ook 33:1), zijn toegevoegd. Omtrent de profetieën die we in hfdst. 30 en 31 vinden wordt van geen tijd gesproken, maar het is niet al te gewaagd te veronderstellen, dat ze in het algemeen afkomstig zijn uit de jaren kort vóór en na de verwoesting van Jeruzalem door de Chaldeëen in het jaar 586 voor Chr.

Sommigen meenen in de hoofdstukken 30 en 31 ééne, aaneengeschaalde profetie te moeten zien. Dat dit evenwel niet juist is, wordt ons aanstonds duidelijk, wanneer we met elkaar vergelijken de drie stukken: 30:5-11; 30:12-17; en 30:23-31:1. Telkens wordt hier begonnen met de schildering van het Goddelijk gericht, en volgt daarop de belofte van heil en verlossing. Het is volstrekt onaannemelijk, dat wij hierin te doen zouden hebben met gebeurtenissen die in tijdsorde op elkaar volgen, zoodat we tot driemaal toe zouden krijgen een toestand van ellende afgewisseld door uitredding; er kan geen oogenblik twijfel over be-

staan, dat de drie stukken telkens op hetzelfde gericht en dezelfde verlossing betrekking hebben. Daarmee is dus uitgemaakt, dat we in hoofdst. 30 en 31 te doen hebben niet met ééne samenhangende profetie, maar met een reeks van profetieën, die alle over hetzelfde onderwerp handelen, geheel in overeenstemming met het opschrift, zooals we dit lezen in 30:2, 3.

Het zal niet wel doenlijk en ook niet noodig zijn al deze profetieën, welke in hfdst. 30 en 31 zijn saamgevat, aan eene nauwkeurige, in bijzonderheden afdalende bespreking te onderwerpen. Wij mogen gewis volstaan met de meer gedetailleerde behandeling van enkele dezer profetieën, waaraan we dan eenige opmerkingen van algemeene strekking voor deze geheele verzameling kunnen vastknopen.

En dan willen we allereerst nader in oogen-schouw nemen 30:5-11, de profetie welke in de geheele verzameling de eerste plaats inneemt.

Deze begint met eene bizonder levendige schildering van een toestand van ontzetting en jammer. Er wordt gewag gemaakt van angstgeroep; mannen loopen met de handen op de heupen als vrouwen in barensnood; de aangezichten zijn met een lijk-kleur overtoegen. Het is een tijd van benauwdheid voor Jakob, die haar weerga niet kent!

De meeste uitleggers zijn van oordeel, dat hier geschilderd wordt de toekomstige gerichtsdag des Heeren over de volken. En dat deze dan als een tijd van benauwdheid voor Jakob geteekend wordt verklaren ze zóó, dat het wel aanvankelijk ook een oogenblik van schrik voor Israël zal wezen, maar deze schrik al heel spoedig voor blijdschap zal plaats maken omdat Israël zal zien en beseffen dat het gericht over de volken zijn eigen verlossing beteekent. Tegen deze opvatting bestaat echter het ernstige bezwaar, dat er met geen enkel woord over de volken wordt gesproken, en integendeel uitsluitend van een tijd van weergalooze benauwdheid voor Jakob wordt gewag gemaakt. Bovendien laat men dan feitelijk het tijdstip van benauwdheid en verlossing samenvallen, wat ook zeer onwaarschijnlijk is: we krijgen eerst de ellende en pas daarna de verlossing.

De tijd van benauwdheid voor Jakob welke hier geschilderd wordt, kan dan geen andere wezen

Hos. 3:5 daar zeer nastie van ook heel v worden v zal toch w leze slecht kondigd, d Jojachin m en heersch voorzegd, spreken wa vorst uit hier dus Messias te sias evenes vid” (Ezeel gemeen ei verlossing overgang bonden w het recht c sprake is, lonische b een ongens der werelc men daart uit het tie die verlos spreekt va het land h term zaa een onmid- keer geen echter ook volgend ge den tijdsd Babels m kunnen m zin kan g komelinge merking z hier sprak Maar nu v zeggings Jakobs za dan in dez